

Związek postaw rodzicielskich z oceną korzyści i zagrożeń wynikających z użytkowania urządzeń ekranowych przez dzieci w młodszym wieku szkolnym

The relationship between parental attitudes and the assessment of the benefits and risks of screen devices use among children in early primary school years

<https://doi.org/10.34766/fetr.v58i2.1278>

Malwina Dankiewicz^a, Agnieszka Kotowicz^b

^a Dr Malwina Dankiewicz, <https://orcid.org/0000-0002-6511-7686>, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

^b Mgr Agnieszka Kotowicz, <https://orcid.org/0009-0005-3845-4010>, Uniwersytet Rzeszowski

Abstrakt: Współcześnie dzieci coraz częściej wybierają urządzenia ekranowe jako formę komunikacji i spędzania czasu wolnego, co budzi obawy dotyczące potencjalnej szkodliwości nadmiernego korzystania z tych urządzeń. Dlatego istotne wydaje się spojrzenie na kwestię używania urządzeń ekranowych z perspektywy rodziców i ich postaw, wobec samych dzieci, jak również w odniesieniu do wykorzystywania urządzeń ekranowych w codziennym życiu. Celem prezentowanych badań było wykazanie związku między postawami rodzicielskimi, płcią rodzica a oceną korzyści i zagrożeń związanych z użytkowaniem urządzeń ekranowych przez dzieci. Narzędziami i wykorzystanymi w badaniu były *Skala postaw rodzicielskich* (SPR) Mieczysława Płopy (2008) obejmująca sześć postaw rodzicielskich oraz autorski *Kwestionariusz korzystania z ekranów* (KKE) do pomiaru postawy wobec ekranów używania ekranów przez dzieci. W artykule omówiono teoretyczne aspekty problematyki postaw rodziców wobec dzieci i używania ekranów oraz korzyści i zagrożenia związane z użytkowaniem urządzeń ekranowych przez dzieci w młodszym wieku szkolnym. Przedstawiono operacjonalizację zmiennych w narzędziach badawczych. Badanie objęło 173 uczestników w wieku 29–44 lat ($M = 36,56$; $SD = 3,16$; $Me = 37$) w tym 127 matek i 47 ojców dzieci w wieku 7-10 lat z województwa podkarpackiego. Nie stwierdzono korelacji między postawami rodziców a ich oceną możliwości i zagrożeń związanych z korzystaniem z urządzeń ekranowych, wykazano natomiast różnice między matkami i ojcami w ocenie korzyści i zagrożeń. Wyniki badań wskazują na konieczność edukacji cyfrowych rodziców. Matki oceniały korzystanie z urządzeń ekranowych neutralnie lub negatywnie, a ojcowie neutralnie lub pozytywnie, stąd wnioskiem dotyczącym działań profilaktycznych jest skierowanie różnych interwencji edukacyjnych w stronę ojców i matek. Te ustalenia informują o konieczności wsparcia rodziców wprowadzających dzieci do świata cyfrowego w skutecznej edukacji dotyczącej korzystania przez nie z urządzeń ekranowych.

Słowa kluczowe: ekspozycja dzieci na urządzenia ekranowe, korzyści i zagrożenia użytkowania urządzeń ekranowych, nowe media, postawy rodzicielskie, psychologia mediów

Abstract: Nowadays, children increasingly choose screen devices as a form of communication and spending free time, which raises concerns about the potential harmfulness of excessive use of them. Therefore, it seems important to look at the issue of using screen devices from the perspective of parents and their attitudes towards children themselves, as well as in relation to the use of screen devices in everyday life. The aim of the presented study was to demonstrate the relationship between parental attitudes, parent's gender and the assessment of the benefits and risks associated with children's screen devices use. The research tools used in the study included *The Parental Attitudes Scale* (SPR) by Mieczyslaw Plopa (2008), covering six parental attitudes, and original *The Screen Usage Questionnaire* (KKE) to measure the attitude towards screen use by children. The article discusses theoretical aspects of parental attitudes towards children and screen use, as well as the benefits and risks of children's screen devices use in the early primary school years. The operationalization of variables in research tools was presented. The study involved 173 participants aged 29-44 years ($M = 36.56$; $SD = 3.16$; $Me = 37$), including 127 mothers and 47 fathers of children aged 7-10 from the Podkarpackie. No correlation was found between parental attitudes and their assessment of the benefits and risks associated with screen devices use. However, the differences were observed between mothers and fathers in the assessment of benefits and risks. The research results indicate the need for education on digital parenting. Mothers assessed the use of screens neutrally or negatively, while fathers assessed it neutrally or positively, hence the conclusion regarding preventive activities is to direct various educational interventions towards fathers and mothers. These findings indicate the need to support parents introducing children to the digital world in effective education regarding the use of screen devices.

Keywords: benefits and risks of screen devices use, children's screen exposure, media psychology, new media, parental attitudes

Wprowadzenie

Współcześnie dzieci coraz częściej wybierają urządzenia ekranowe, czyli komputer lub laptop, telewizję, smartfon, konsolę do gier lub tablet, jako formę komunikacji i spędzania czasu wolnego, co budzi obawy dotyczące potencjalnej szkodliwości nadmiernego korzystania z urządzeń ekranowych. Celem niniejszego artykułu jest spojrzenie na kwestię używania ekranów z perspektywy rodziców i ich postaw. Rodzice stoją przed wyzwaniem kształtowania zachowań ekranowych swoich dzieci, co skłania do zastanowienia się nad sposobem postrzegania przez nich używania urządzeń ekranowych oraz nad związkiem między ich postawami rodzicielskimi a oceną korzystania z ekranów przez dzieci. Triada rodzice-dzieci-ekrany stanowi współczesne wyzwanie, które wymaga badań mających na celu określenie implikacji praktycznych umożliwiających udzielenie wsparcia rodzicom w zapewnieniu bezpiecznego, odpowiedzialnego i kreatywnego używania urządzeń ekranowych przez dzieci, wykorzystującego potencjalne możliwości, jednocześnie unikając zagrożeń. Jak wynika z badań, rola dorosłych w prowadzeniu młodszych pokoleń przez świat Internetu jest kluczowa (Appelt, Jarzembowska, 2020).

1. Postawy rodzicielskie

Postawa to względnie stała skłonność do pozytywnego lub negatywnego ustosunkowywania się człowieka do dowolnego obiektu (Wojciszke, 2005). Postawa rodzicielska, podobnie jak inne postawy, składa się z trzech komponentów: poznawczego (przekonań wobec dziecka), uczuciowego (stosunku emocjonalnego) i behawioralnego (zachowania rodziców wobec dziecka). Oznacza to, że rodzice myślą o dziecku w pewien sposób, odczuwają wobec niego pozytywne lub negatywne uczucia i ujawniają je w swoim zachowaniu (Ziemska, 1986). Tym samym postawa rodzicielska, pozytywna lub negatywna, jest istotnym elementem kształtującym zachowania rodziców wobec dzieci (Zimbardo, Gerrig 2018), prowadząca do przyjęcia określonych strategii zachowań, takich jak aprobowanie, chwalenie, chronienie, unikanie lub zaniedbywanie (Aronson, 2012). Typologia zaproponowana przez Ploę (2008) i stanowiąca podstawę

Skali postaw rodzicielskich obejmuje sześć postaw rodzicielskich: akceptacji – odrzucenia (dostrzeganie vs odrzucanie potrzeb dziecka), nadmiernie wymagającą (brak rozumienia potrzeby samodzielności dziecka), autonomii (wspieranie i akceptacja potrzeb dziecka), niekonsekwentną (zmiennie zachowanie rodzica) oraz nadmiernie ochraniającą (lęk rodzica w związku z samodzielnością dziecka). Skala SPR została stworzona do badania postaw rodziców, których poznanie jest kluczowe w diagnozowaniu jakości systemu rodzinnego.

Postawa rodzicielska może mieć wpływ na subiektywne postrzeganie przez rodzica korzystania z urządzeń ekranowych przez dziecko i ocenianie go jako pozytywnego lub negatywnego.

2. Korzyści i zagrożenia wynikające z użytkowania urządzeń ekranowych

Istnieje wiele badań dotyczących korzystania z urządzeń ekranowych przez dzieci w młodszym wieku szkolnym, które wykazują obiektywne szanse i zagrożenia w sferach rozwoju mowy, fizycznym, poznawczym oraz społeczno-emocjonalnym. Wysokiej jakości treści oraz dobrze dostosowane do wieku programy i działania na ekranie mogą poprawić umiejętności dzieci w wielu dziedzinach: prospołeczne, zaspokajając potrzebę przynależności do grupy, ułatwiające uczenie się i realizację zainteresowań, zwiększając umiejętności technologiczne i ciekawość poznawczą, samodzielność oraz zdolność do wykonywania wielu zadań jednocześnie (Klichowski, Pyżalski, Kuszak, Klichowska, 2017).

W przypadku oddziaływań negatywnych, badania metodą neuroobrazowania wskazują, że granie w gry wideo może wpływać na opóźniony rozwój mikrostruktur mózgu odpowiedzialnych za inteligencję werbalną (Kardaras, 2018). Emitowanie intensywnych i pobudzających obrazów przez ekrany może prowadzić do trudności w koncentracji i wywoływać halucynacje (Kardaras, 2018). Korzystanie z urządzeń ekranowych może również powodować

trudności w komunikacji, myśleniu abstrakcyjnym, upośledzać pamięć i zaburzać uwagę, co w konsekwencji doprowadza do trudności w nauce (Spitzer, 2013) oraz mogą powodować uzależnienia technologiczne (Krzyżak-Szymańska, 2018). Trendy internetowe, takie jak wyzwania online, stanowią szansę na zaistnienie w kręgach społecznych, ale mogą również zagrażać bezpieczeństwu dzieci i młodzieży, np. *blackout challenge*, który polega na samopodduszeniu się aż do utraty przytomności (Fijałkowska, 2021).

To, czy dana aktywność na ekranie będzie miała cechy konstruktywne czy destruktywne, zależy od określonego postępowania dziecka, jego kompetencji medialnych oraz wsparcia osób dorosłych (Klichowski i in. 2017). Ponadto istnieją zależności między postawami rodziców wobec aktywności w internecie a aktywnościami podejmowanymi przez dzieci i młodzież – (Lenhart, Arafeh, Smith, Macgill, 2008; Mróz, Solecki, 2017). Stąd założenie, że subiektywna ocena korzyści i zagrożeń może zależeć od postawy rodzicielskiej wobec dziecka, która wpływałaby na postawę wobec używania przez dziecko urządzeń ekranowych, np. akcentując zagrożenia w przypadku postawy nadmiernie ochraniającej, co będzie się przeładać na określone zachowania dzieci w Internecie.

3. Postawy rodziców wobec użytkowania urządzeń ekranowych

Aktualnie literatura obfituje w badania relacji dzieci, młodzieży i korzystania z urządzeń ekranowych, płynących z niej zagrożeń oraz poziomu wiedzy rodziców na ten temat. Zdecydowanie mniej można znaleźć danych na temat powiązania postaw rodzicielskich oraz wobec użytkowania ekranów przez dzieci. Chociaż ponad połowa rodziców uważa, że korzyści przeważają ryzyko związane z korzystaniem z mediów przez ich dzieci, to liczba ta regularnie spada (z 55-66% w roku 2016 do 47-58% w roku 2017; Ofcom, 2017). Badania pokazują, że rodzice czują odpowiedzialność za bezpieczeństwo swoich dzieci w sieci, a także obawiają się zagrożeń związanych z korzystaniem z internetu, takich jak uzależnienie, kontakt z niebezpiecznymi treściami i osobami (Ptaszek,

Stunża, Pyżalski, Dębski, Bigaj, 2020). Ponadto matki i ojcowie różnią się w poglądach na temat korzystania z urządzeń ekranowych przez dzieci. W badaniach przeprowadzonych w Wielkiej Brytanii ojcowie dostrzegali więcej korzyści w użytkowaniu ekranów przez ich dzieci i byli bardziej pozytywnie nastawieni do nowych technologii (67%) w porównaniu do matek (54%) (Internet Matters, 2022).

Badania wskazują, że rodzice odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu zdrowych nawyków korzystania z urządzeń ekranowych u dzieci (Uhls, 2016; Wojtasik, Dziemidowicz, 2019). Wnioski te podkreślają istotną rolę rodziców w edukowaniu się w zakresie korzystania z ekranów oraz w aktywnym uczestnictwie w życiu medialnym swoich dzieci (Tosun, Mihci, 2020). Dlatego ważne jest, aby rodzice znali korzyści oraz zagrożenia, monitorowali to, co dziecko (szczególnie młodsze) robi w Internecie oraz umieli rozmawiać z nim o bezpiecznych zachowaniach w sieci, internetowych modach i trendach (Fijałkowska, 2021). Kluczowa jest w tym wiedza i umiejętności komunikacyjne, ale równie istotna może okazać się postawa rodzica wobec dziecka oraz wobec użytkowania przez nie urządzeń ekranowych.

Dzieci jeszcze przed rozpoczęciem edukacji często są biegłymi użytkownikami komputera, konsoli i telefonu (Dębski, Bigaj, 2019). Badania Urzędu Komunikacji Elektronicznej (2021) wykazały, że dzieci już w wieku 7-8 lat zaczynają powszechnie korzystać z telefonów komórkowych i smartfonów uznawanych za najbardziej zagrażające z urządzeń ekranowych ze względu na częstotliwość ich używania (Pyżalski, Zdrodowska, Tomczyk, Abramczuk, 2019). Ze względu na coraz wcześniejszą inicjację ekranową wśród dzieci, która zaczyna się już nawet w pierwszym roku życia, podejmowanie badań dotyczących użytkowania urządzeń ekranowych przez dzieci w okresie późnego dzieciństwa z perspektywy ich rodziców jest szczególnie istotne.

4. Metodologia badań własnych

Celem badań własnych było ustalenie związku postaw matek i ojców z oceną korzyści i zagrożeń wynikających z użytkowania ekranów przez dzieci w młodszym

wieku szkolnym. Każdy rodzic prezentuje postawę, która determinuje sposób jego reakcji na zachowanie dziecka, można więc wnioskować, że będzie mieć wpływ także na sferę dotyczącą użytkowania ekranów przez dzieci.

W ramach przytoczonego problemu badawczego została postawiona hipoteza oraz dwa pytania badawcze:

Hipoteza 1. Płeć rodziców ma związek z oceną korzyści i zagrożeń wynikających z użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci.

Ze względu na brak badań dotyczących związku postaw rodziców oraz oceny korzyści i zagrożeń korzystania z ekranów przez ich dzieci, postawiono następujące pytania badawcze:

Pytanie 1. Czy rodzaj postawy rodzicielskiej matek ma związek z oceną korzyści i zagrożeń wynikających z użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci?

Pytanie 2. Czy rodzaj postawy rodzicielskiej ojców ma związek z oceną korzyści i zagrożeń wynikających z użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci?

W badaniach wykorzystano dwa narzędzia badawcze:

1. *Skala postaw rodzicielskich* (SPR) Mieczysława Plopy (2008) składa się z 50 stwierdzeń, do których rodzice ustosunkowują się na 5-stopniowej skali Likerta. Autor kwestionariusza wyodrębnił sześć typów oddziaływań rodzicielskich: akceptację – odrzucenie, autonomię, nadmierne wymagania, niekonsekwencję i nadmierne ochranianie. Narzędzie posiada wysokie wskaźniki rzetelności zarówno wersji dla matek jak i ojców (α -Cronbacha od 0,75 do 0,88). Trafność teoretyczna została potwierdzona na drodze analizy czynnikowej i korelacji z innymi kwestionariuszami.
2. Autorski *Kwestionariusz korzystania z ekranów* (KKE) przeznaczony do pomiaru postawy wobec ekranów używanych przez dzieci, składający się z 18 stwierdzeń. Badani na 5-stopniowej skali

Likerta dokonywali oceny korzyści i zagrożeń użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci. Wyróżniono trzy rodzaje ocen: pozytywne (w ocenie rodziców przeważa dostrzeganie korzyści), neutralne (liczba korzyści i zagrożeń jest podobna) i negatywne (w ocenie rodziców przeważa dostrzeganie zagrożeń). Skala posiada bardzo dobre właściwości psychometryczne (rzetelność α -Cronbacha = 0,91). Aby określić wewnętrzną strukturę skali wykonano eksploracyjną analizę czynnikową metodą największej wiarygodności. Do określenia liczby czynników użyto kryterium wykresu ospiska, który wskazał, że należy wyodrębnić dwa czynniki (korzyści i zagrożenia). Oba czynniki wyjaśniają łącznie 59% wariancji wyników, co wskazuje, że są one umiarkowane (miara KMO = 0,92).

5. Charakterystyka grupy badanej

Badanie przeprowadzono w okresie od września 2022 r. do marca 2023 r., W pierwszej fazie sposób zbierania danych był w wersji papierowej podczas zebrań i spotkań z rodzicami w małych szkołach województwa podkarpackiego. Ponieważ liczba osób badanych uzyskana tą drogą była niewielka i o małym zróżnicowaniu płci (w zebraniach uczestniczą zazwyczaj matki), w dalszym kroku ankietę w formie online została wysłana do dyrektorów czterech szkół podstawowych na Podkarpaciu, którzy poprzez dziennik elektroniczny przekazali kwestionariusz ankiety do rodziców dzieci kl.1-3. Osobami badanymi byli rodzice (127 matek i 46 ojców) posiadający dzieci w wieku 7-10 lat. Ankietę wypełniły 173 osoby w wieku 29-44 lata ($M = 36,56$; $SD = 3,16$; $Me = 37$). Najmłodsza z matek miała 29 lat, natomiast najstarsza 44 lata ($M = 36,08$; $SD = 3,26$; $Me = 36$). W grupie ojców najmłodszy z nich miał 33 lata, najstarszy – 44 lata ($M = 37,91$; $SD = 2,46$; $Me = 37,5$). Ich dzieci uczęszczały do klasy „0” (dzieci z odroczonym obowiązkiem szkolnym – 1% badanych) oraz klas 1-3 (kl. 1 – 31% badanych, kl. 2 – 39%, kl. 3 – 29%).

6. Wyniki badań własnych

Do analizy statystycznej wykorzystano pakiet IMB SPSS. Przy jego użyciu wykonano analizę podstawowych statystyk opisowych, test Shapiro-Wilka, test U Manna-Whitneya dla prób niezależnych, test t-Studenta dla prób niezależnych, test t Welcha, analizę korelacji rangowej rho Spearmana, analizę korelacji r Pearsona. Za poziom istotności uznano próg $\alpha = 0,05$, jednakże wyniki prawdopodobieństwa statystyki testu na poziomie $0,05 < p < 0,1$ były interpretowane jako istotne na poziomie tendencji statystycznej.

W pierwszym kroku obliczono podstawowe statystyki opisowe badanych zmiennych ilościowych wraz z testem Shapiro-Wilka, sprawdzającymi normalność rozkładów tych zmiennych (tabela 1.). W przypadku większości badanych zmiennych zaobserwowano rozkład zgodny z normalnym, na co wskazuje nieistotny statystycznie wynik testu Shapiro-Wilka. W przypadku zmiennych, dla których wynik testu był istotny statystycznie, dokonano dodatkowo weryfikacji wartości skośności rozkładów. Gdy mieści się ona w przedziale ± 2 można przyjąć, że rozkład badanej zmiennej nie jest znacząco asymetryczny względem średniej. Takie wartości poziomu skośności odnotowano w przypadku większości badanych

zmiennych. Podsumowując, postanowiono, że zostaną wykonane analizy parametryczne w przypadku spełnienia pozostałych założeń.

W celu weryfikacji hipotezy H_1 przeprowadzono analizę testem Welcha z uwagi na brak spełnienia warunku o jednorodności wariancji. Wynik testu t Welcha($67,00$) = $-12,173$; $p > 0,001$ okazał się istotny statystycznie.

Podsumowując zebrane wyniki można stwierdzić, iż ojcowie ($M = 67,17$; $SD = 12,79$) oceniają korzystanie z urządzeń ekranowych przez dzieci bardziej pozytywnie niż matki ($M = 41,69$; $SD = 10,25$) (rysunek 1.). Analiza pozwala na przyjęcie postawionej hipotezy H_1 .

W dalszej części badania sprawdzono, czy matki, które neutralnie oceniały używanie urządzeń ekranowych przez dzieci, różnią się pod względem postaw rodzicielskich od matek, które oceniają je w sposób negatywny. W próbie badanych żadna matka nie oceniła korzystania z urządzeń ekranowych przez dzieci w sposób pozytywny.

Wyniki analizy wykazały brak istotnie statystycznych różnic między badanymi matkami, które oceniały negatywnie lub neutralnie korzystanie z urządzeń ekranowych a ich postawami rodzicielskimi (tabela 2.).

Tabela 1. Statystyki opisowe dla postaw rodziców (N = 173)

	<i>M</i>	<i>Me</i>	<i>SD</i>	<i>Sk.</i>	<i>Kurt.</i>	<i>Min.</i>	<i>Maks.</i>	<i>S-W</i>	<i>p</i>
Postawa akceptacji – odrzucenia matki	45,72	47,00	4,60	-3,75	24,91	11,00	50,00	0,85	0,001
Postawa autonomii matki	34,94	35,00	3,74	-0,94	2,48	18,00	43,00	0,98	0,603
Postawa ochraniająca matki	25,49	24,00	8,62	0,49	-0,34	10,00	48,00	0,95	0,050
Postawa wymagania matki	26,08	25,00	8,01	0,18	-0,76	11,00	45,00	0,98	0,622
Postawa niekonsekwencji matki	21,24	19,00	9,00	0,87	0,02	10,00	47,00	0,89	0,000
Postawa matki wobec ekranów używanych przez dziecko	41,69	42,00	10,25	0,44	1,08	19,00	78,00	0,96	0,075
Postawa akceptacji – odrzucenia ojca	42,04	42,00	4,59	-0,45	-0,10	31,00	50,00	0,97	0,275
Postawa autonomii ojca	37,43	38,00	3,31	0,44	0,14	31,00	46,00	0,97	0,307
Postawa ochraniająca ojca	23,98	23,00	7,09	0,22	-0,74	11,00	40,00	0,97	0,279
Postawa wymagania ojca	30,26	31,00	7,18	0,00	0,39	15,00	49,00	0,97	0,353
Postawa niekonsekwencji ojca	25,41	25,00	8,64	0,06	-0,46	11,00	46,00	0,97	0,222
Postawa ojca wobec ekranów używanych przez dziecko	67,17	69,50	12,79	-0,38	-0,50	38,00	90,00	0,97	0,412

M – średnia; *Me* – mediana; *SD* – odchylenie standardowe; *Sk.* – skośność; *Kurt.* – kurtoza; *Min* i *Maks.* – najniższa i najwyższa wartość rozkładu; *S-W* – wynik testu Shapiro-Wilk; *p* – istotność

Tabela 2. Różnice w zakresie postaw rodzicielskich między grupami matek oceniających neutralnie i negatywnie użytkowanie urządzeń ekranowych przez ich dzieci (N = 127)

	Negatywna ocena matki korzystania z ekranów przez dziecko (n=59)		Neutralna ocena matki korzystania z ekranów przez dziecko (n=68)		t(125)	p	95% CI	
	M	SD	M	SD			LL	UL
Postawa akceptacji – odrzucenia matki	45,95	5,513	45,53	3,667	0,511	0,610	-1,21	2,05
Postawa autonomii matki	34,59	4,328	35,24	3,153	-0,964	0,337	-1,96	0,68
Postawa ochraniań matki	26,68	9,066	24,46	8,145	1,455	0,148	-0,80	5,24
Postawa wymagania matki	27,08	8,512	25,21	7,508	1,322	0,189	-0,93	4,69
Postawa niekonsekwencji matki	21,63	9,791	20,91	8,305	0,446	0,657	-2,46	3,89

M – średnia; SD – odchylenie standardowe; t – wynik testu t-Studenta; p – istotność statystyczna; CI – przedział ufności; LL – dolna granica; UL – górna granica

W celu odpowiedzi na pytanie badawcze P1 przeprowadzono analizę korelacji rangowej rho-Spearmana. Wyniki matek oceniających korzystanie z urządzeń ekranowych przez ich dzieci negatywnie i neutralnie (nie było odpowiedzi pozytywnych) były analizowane łącznie ze względu na brak istotnych statystycznie różnic pomiędzy tymi grupami pod względem prezentowanych postaw rodzicielskich.

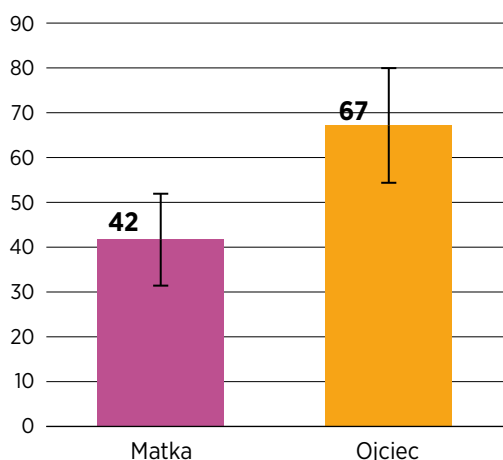
Wyniki analizy wykazały brak istotnego statystycznie związku między rodzajem postawy rodzicielskiej matek a oceną korzyści i zagrożeń użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci (tabela 3.).

Następnie sprawdzono, czy ojcowie, którzy neutralnie oceniają korzystanie z urządzeń ekranowych przez ich dzieci różnią się pod względem postaw ro-

dzicielskich od ojców, którzy to korzystanie oceniają pozytywnie. W próbie badanych żaden ojciec nie ocenił korzystania z ekranów w sposób negatywny. W tym celu przeprowadzono test U Manna-Whitneya dla prób niezależnych.

Wyniki analizy wykazały brak istotnie statystycznych różnic między ojcami z neutralną oceną korzystania z urządzeń ekranowych przez ich dzieci a ojcami, którzy ocenili korzystanie w sposób pozytywny (tabela 4.).

W kolejnej części badania szukano odpowiedzi na pytanie badawcze P2. W tym celu przeprowadzono analizę korelacji r-Pearsona. Wyniki ojców oceniających korzystanie z urządzeń ekranowych przez ich dzieci pozytywnie i neutralnie (nie było odpowiedzi negatywnych) były analizowane łącznie ze względu

Rysunek 1. Różnice pomiędzy matkami a ojcami w ocenie korzyści i zagrożeń użytkowania ekranów przez ich dzieci (N = 173)

Tabela 3. Związek pomiędzy postawami rodzicielskimi matek a oceną korzyści i zagrożeń użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci (N = 127)

Postawa rodzicielska matki	Negatywna i neutralna ocena matki korzystania z urządzeń ekranowych przez dziecko
Postawa akceptacji – odrzucenia matki	-0,086
Postawa autonomii matki	0,057
Postawa ochraniań matki	-0,016
Postawa wymagania matki	-0,030
Postawa niekonsekwencji matki	-0,022

W tabeli podano wartości korelacji rho-Spearmana.
 ** Korelacja istotna na poziomie 0.01 (dwustronnie).
 * Korelacja istotna na poziomie 0.05 (dwustronnie).

Tabela 4. Różnice w zakresie postaw rodzicielskich między grupami ojców oceniających neutralnie i pozytywnie użytkowanie urządzeń ekranowych przez ich dzieci (N = 127)

	Neutralna ocena ojca korzystania z urządzeń ekranowych przez dziecko (n=38)		Pozytywna ocena ojca korzystania z urządzeń ekranowych przez dziecko (n=7)		U Manna-Whitneya	p
	M	SD	M	SD		
Postawa akceptacji – odrzucenia ojca	42,18	4,753	41,43	4,237	118,50	0,649
Postawa autonomii ojca	37,61	3,276	35,86	3,078	80,00	0,095
Postawa ochraniań ojca	24,50	7,329	21,43	5,996	105,00	0,380
Postawa wymagania ojca	30,03	6,764	31,00	10,033	131,00	0,950
Postawa niekonsekwencji ojca	25,39	8,726	24,43	8,942	132,00	0,975

na brak istotnych statystycznie różnic pomiędzy tymi grupami pod względem prezentowanych postaw rodzicielskich.

Wyniki analizy wykazały brak istotnie statystycznego związku między rodzajem postawy rodzicielskiej ojców a oceną korzyści i zagrożeń użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci (tabela 5.).

7. Dyskusja wyników

Jak wskazują liczne badania, coraz więcej dzieci spędza większość czasu w sieci, stąd zaangażowanie dorosłych jest konieczne, aby prowadzić je bezpiecznie przez świat Internetu, i korzystania z urządzeń

Tabela 5. Związek pomiędzy postawami rodzicielskimi ojców a oceną korzyści i zagrożeń użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci (N = 46)

Postawa rodzicielska ojca	Pozytywna i neutralna ocena ojca korzystania z urządzeń ekranowych przez dziecko
Postawa akceptacji – odrzucenia ojca	-0,085
Postawa autonomii ojca	-0,247
Postawa ochraniań ojca	-0,056
Postawa wymagania ojca	0,035
Postawa niekonsekwencji ojca	0,020

W tabeli podano wartości korelacji r-Pearsona.

** . Korelacja istotna na poziomie 0.01 (dwustronnie).

* . Korelacja istotna na poziomie 0.05 (dwustronnie).

ekranowych. Dzieci w młodszym wieku szkolnym potrzebują silnego wsparcia ze strony rodziców, stąd ważne jest ustalenie, jak można ich wzmocnić w tych działaniach. We wcześniejszych badaniach dotyczących postaw wychowawczych odnośnie korzystania z ekranów wyróżniono dwa typy rodziców: silnie kontrolujących, aktywnych przewodników i rodziców, którzy nie wtrącają się w korzystanie z urządzeń ekranowych przez swoje dzieci (Uhls, 2016). Można przyrównać je do postaw rodzicielskich wobec dzieci w codziennym życiu. W celu poznania istoty tego zjawiska przeprowadzono analizę uzyskanych danych z badania ankietowego, które były podstawą do znalezienia odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

H1. Płeć rodziców ma związek z oceną korzyści i zagrożeń wynikających z użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci.

Wyniki analizy statystycznej potwierdziły przyjętą hipotezę H1 o różnicy między matkami i ojcami w ocenie korzyści i zagrożeń. Matki zazwyczaj oceniają użytkowanie urządzeń ekranowych przez ich dzieci w sposób neutralny lub negatywny, natomiast ojcowie w sposób neutralny lub pozytywny. Jest to zgodne z wynikami opublikowanymi w raporcie „Dobrostan dzieci w cyfrowym świecie” (Internet Matters, 2022). Dodatkowo panuje powszechne przekonanie, że kobiety nie lubią rozrywki ekranowej (Weiser, 2000). Jednak jak pokazują badania Game Story (Brief, 2020) aż 47% z 17-milionowej grupy

graczy stanowią kobiety, które stając się później matkami, zaczynają inaczej oceniać korzystanie z mediów elektronicznych. Jednak ta pozytywna ocena nie przenosi się na ocenę korzystania z urządzeń ekranowych przez ich dzieci. Może się to wiązać z wyższą świadomością zagrożeń i większą uważnością na nie u kobiet rozwiniętą w celu chronienia dziecka. Kwestia ta wymaga podjęcia dalszych badań.

Wniosek płynący z przytoczonych analiz dla profilaktyki jest taki, aby inne oddziaływania edukacyjne kierować w stronę ojców a inne w stronę matek. Wskazaniem byłoby wyposażenie ojców w wiedzę na temat negatywnych skutków korzystania z urządzeń ekranowych. Matki natomiast warto zaprosić do refleksji na temat korzyści wynikających z używania przez dzieci ekranów, np. rozwoju pasji i zainteresowań oraz utrzymywania relacji z rówieśnikami. Jak wskazują badania, właściwa percepcja rodziców dotycząca korzyści z użytkowania ekranów stanowi wsparcie dla rozwoju poznawczego dziecka oraz jego autonomii (Przybyła-Basista, Kołodziej, 2018). Dodatkowo obie strony powinny być edukowane w zakresie działań profilaktycznych i mądrego wprowadzania dzieci w świat multimedialny.

Pytanie 1. Czy rodzaj postawy rodzicielskiej matek ma związek z oceną korzyści i zagrożeń wynikających z użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci?

Pytanie 2. Czy rodzaj postawy rodzicielskiej ojców ma związek z oceną korzyści i zagrożeń wynikających z użytkowania urządzeń ekranowych przez ich dzieci?

Badania wykazały brak związku pomiędzy postawami rodziców a ich oceną szans i zagrożeń użytkowania urządzeń ekranowych przez dzieci. Można to zinterpretować na dwa sposoby. Po pierwsze urządzenia ekranowe w rękach dzieci są dla wielu rodziców jeszcze na tyle nowym doświadczeniem, że postawy wobec nich mogły nie zostać włączone do postawy rodzicielskiej i wynikających z niej działań. Jednocześnie w wielu rodzinach urządzenia ekranowe funkcjonują jako stały element życia codziennego a korzystanie z nich przez dzieci może w percepcji rodziców nie wymagać oddziaływania wychowawczego. Może to

budzić niepokój, ponieważ przy braku kontroli rodzicielskiej dzieci będą wystawiane na potencjalnie zagrażające im doświadczenia (Symons, Ponnet, Emmery, Walrave, Heirman, 2017). Niedośzacowanie przez rodziców ryzyka płynącego z korzystania z urządzeń ekranowych wiąże się według raportu Byrne ze współpracownikami (2014) ze zbyt permissywnym stylem rodzicielskim, charakteryzującym się postawą akceptacji, ale bez stawiania jakichkolwiek oczekiwań i wymagań, a także z trudnościami w komunikacji z dzieckiem. Badania przeprowadzone w Polsce ukazują, że ponad 10% uczniów nie może liczyć na pomoc rodziców, gdy podczas korzystania z urządzeń ekranowych coś ich zaniepokoi. Czynniki ułatwiające rodzicom wspieranie *e-dzieci*, to przede wszystkim budujące kontekst rodzinny: komunikacja, klimat emocjonalny w rodzinie, poczucie bliskości oraz nastawienie rodzicielskie do użytkowania ekranów (Dębski, Bigaj, 2019).

Po drugie, nastawienie rodziców wobec używania urządzeń ekranowych przez dzieci może być związane z brakiem pełnej wiedzy dotyczącej tego rodzaju aktywności, a ich podejście do ekranów nie będzie się wyrażać zgodnie z postawą rodzicielską. Na przykład negatywna ocena rodzica prezentującego postawę autonomii może być wynikiem stosunku emocjonalnego do tego zjawiska, wzbudzanego przez kampanie społeczne skierowane w stronę rodziców cyfrowych dzieci, a nie świadomej refleksji. Natomiast rodzic nadmiernie ochraniający swoje dziecko może nie włączać nowych mediów do listy zagrożeń ze względu na zbyt małą wiedzę na ich temat, korzystanie z ekranów nie stanie się wówczas celem zachowań kontrolnych obecnych w przypadku tej postawy rodzicielskiej. Potwierdzają to badania, które dowodzą, że rodzice dzieci w młodszym wieku szkolnym zwykle nie podejmują spontanicznej refleksji dotyczącej korzyści i zagrożeń płynących z używania urządzeń ekranowych wobec tej grupy wiekowej (Valcke, Bonte, De Wever, Rots, 2010).

Aktualnie rodzice należący do pokolenia cyfrowych imigrantów mogą czuć się jeszcze na tyle niepewnie w świecie urządzeń ekranowych, aby nie podołać roli przewodnika dla swoich dzieci. Wiedza matek i ojców na temat aktywności dzieci podczas korzystania z urządzeń ekranowych różni

się, podobnie jak ich sposoby wprowadzania dzieci w świat multimedialny. Zadaniem psychologów jest wspieranie rodziców w tym nowym i niełatwym zadaniu wychowawczym. Szczególnie ważnym wnioskiem płynącym z uzyskanych wyników badania

jest prowadzenie szerokiej kampanii edukacyjnej dla rodziców, przedstawiającej w jasny i rzeczowy sposób korzyści jak również zagrożeń związanych z korzystaniem przez dzieci w wieku młodszym z urządzeń ekranowych.

Bibliografia

- Appelt, K., Jarzembowska, M. (2020). Aktywność twórcza a korzystanie z urządzeń ekranowych przez dzieci w wieku przedszkolnym. *Psychologia Rozwojowa*, 25(2), 31-42. <https://doi.org/10.4467/20843879pr.20.010.12265>
- Aronson, E. (2012). *Człowiek istota społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Brief (2020). *IQS i Gameset: Kobiety stanowią 47% graczy w Polsce*. (Za:) <https://brief.pl/iqs-i-gameset-kobiety-stanowia-47-graczy-w-polsce/> (dostęp: 09.04.2024).
- Byrne, S., Katz, S.J., Lee, T., Linz, D., McIlrath, M. (2014). Peers, predators, and porn: Predicting parental underestimation of children's online risky experiences. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19, 215-231. <http://dx.doi.org/10.1111/jcc4.12040>
- Dębski, M., Bigaj, M. (2019). *Młodzi cyfrowi. Nowe technologie. Relacje. Dobrostan*. Gdańsk: GWP. (Za:) https://dbamomojasieg.pl/wp-content/uploads/2019/12/Mlodzi-Cyfrowi.-Nowe-technologie.-Relacje.-Dobrostan_ksiazka.pdf (dostęp: 09.04.2024).
- Fijałkowska, A. (2021). Czy zawsze warto być trendy? (W:) M. Nykiel (red.), *Cyfrowe dzieciństwo. Jak chronić dziecko w sieci?*, 22-27, Kraków: SOCIALPRESS.
- Internet Matters (2022). *Dobrostan dzieci w cyfrowym świecie: raport indeksowy 2022*. <https://www.internetmatters.org/pl/hub/news-blogs/internet-matters-launches-childrens-wellbeing-in-a-digital-world-index-report-2022/> (dostęp: 09.04.2024).
- Kardaras, N. (2018). *Dzieci ekranu. Jak uzależnienie od ekranu przejmuję kontrolę nad naszymi dziećmi i jak wyrwać je z transu*. Warszawa: CeDeWu.
- Klichowski, M., Pyżalski, J., Kuszak, K., Klichowska, A. (2017). Jak technologie informacyjno-komunikacyjne mogą wspierać rozwój dziecka w wieku przedszkolnym? Studium teoretyczne. (W:) J. Pyżalski (red.), *Małe dzieci w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych pomiędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami*, 115-157. Łódź: Wydawnictwo „Eter”.
- Krzyżak-Szymańska, E. (2018). *Uzależnienia technologiczne wśród dzieci i młodzieży*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Lenhart, A., Arafeh, S., Smith, A., Macgill, A. (2008). *Writing, technology and teens*. Pew Internet & American Life Project. (Za:) <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED524313.pdf> (dostęp: 09.04.2024).
- Mról, A., Solecki, R. (2017). Postawy rodziców wobec aktywności nastolatków w internecie w percepcji uczniów. *E-mentor*, 4(71), 19-24. <http://dx.doi.org/10.15219/em71.1316>
- Ofcom (2017). *Children and parents: Media use and attitudes report*. (Za:) https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0020/108182/children-parents-media-use-attitudes-2017.pdf (dostęp: 09.04.2024).
- Oleszkowicz, A., Senejko, A. (2013). *Psychologia dorastania. Zmiany rozwojowe w dobie globalizacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Plopa, M. (2008). *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Przybyła-Basista, H., Kołodziej-Zaleska, A. (2018). Fascynacja dzieci Internetem a rodzicielski monitoring ich aktywności online. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie*, 123, 443-460.
- Ptaszek, G., Stunża, G.D., Pyżalski, J., Dębski, M., Bigaj, M. (2020). *Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami?* Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Pyżalski, J., Zdrodowska, A., Tomczyk, Ł., Abramczuk, K. (2019). *Polskie badanie EU Kids Online 2018. Najważniejsze wyniki i wnioski*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM. (Za:) https://fundacja.orange.pl/files/user_files/EU_Kids_Online_2019_v2.pdf (dostęp: 09.04.2024).
- Spitzer, M. (2013). *Cyfrowa demencja. W jaki sposób pozbawiamy rozumu siebie i swoje dzieci*. Słupsk: Wydawnictwo Dobra Literatura.
- Symons, K., Ponnet, K., Emmery, K., Walrave, M., Heirman, W. (2017). Parental knowledge of adolescents' online content and contact risks. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(2), 401-416. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0599-7>
- Tosun, N., Mihci, C. (2020). An examination of digital parenting behavior in parents with preschool children in the context of lifelong learning. *Sustainability*, 12(18), <http://dx.doi.org/10.3390/su12187654>
- Uhls, Y.T. (2016). *Cyfrowi rodzice. Dzieci w sieci. Jak być czujnym, a nie przeczułonym*. Kraków: IUVI.
- Urząd Komunikacji Elektronicznej (2021). *Badanie opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych oraz preferencji konsumentów. Raport z badania dzieci i rodziców*. (Za:) https://uke.gov.pl/download/gfx/uke/pl/defaultaktualnosci/36/412/8/2021_raport_uke_dzieci_rodzice.pdf (dostęp: 09.04.2024).
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on internet use of primary school children. *Computers and Education*, 55, 454-464. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2010.02.009>
- Weiser, E.B. (2000). Gender differences in Internet use patterns and Internet application preferences: A two-sample comparison. *CyberPsychology & Behavior*, 3(2), 167-178. <https://doi.org/10.1089/109493100316012>
- Wojciszke, B. (2005). Postawy i ich zmiana, (w:) J. Strelau (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki*, 79-106. Gdańsk: GWP.
- Wojtasik, Ł., Dziemidowicz, E. (2019). Urządzenia ekranowe w rękach dzieci w wieku 0-6 lat – zagrożenia, szanse, postulaty profilaktyczne. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka*, 18(2), 106-119.
- Ziemska, M. (1986). Postawy rodzicielskie i ich wpływ na osobowość dziecka. (W:) M. Ziemska (red.), *Rodzina i dziecko*, 155-195. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Zimbardo, P.G., Gerrig, R.J. (2018). *Psychologia i życie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.